

ΤΟ ΡΙΖΟΒΟΥΝΙ ΣΤΑ ΝΕΟΤΕΡΑ ΧΡΟΝΙΑ

*Αναφορά στην νεότερη ιστορία του χωριού από τον **Ευθύμιο Ρέντζιο**.*

ΤΟ ΧΩΡΙΟ ΤΗΝ ΕΠΟΧΗ ΤΩΝ ΣΛΑΒΩΝ

Οι Σλάβοι ήταν λαός που κατοικούσε στην κεντρική και βόρεια Ευρώπη. Πολλές φορές έκαναν επιδρομές προς το νότο αναζητώντας νέα γη για εγκατάσταση. Αρχικά κατέβαιναν μέχρι τον Δούναβη όπου σχεδόν πάντα αναχαιτίζονταν και επέστρεφαν πίσω. Τον 5^ο μ.Χ. αιώνα όμως εκτοπίστηκαν από τους Γερμανούς και άρχισε για αυτούς μια νέα και πιο οργανωμένη επιδρομή προς το νότο, που μας είναι γνωστή σαν η κάθοδος των Σλάβων. Ο νότος με το ζεστό κλίμα, τις εύφορες πεδιάδες και τα απάνεμα λιμάνια του πάντα προσήλκυε το ενδιαφέρον τους. Ζούσαν σε οργανωμένες κοινωνίες, με δικό τους τρόπο ζωής, δικά τους ήθη και έθιμα και δική τους γλώσσα. Σιγά σιγά όμως αφομοιώθηκαν στη νέα τους γη από τους ντόπιους κατοίκους και αποτέλεσαν με αυτούς μία ενιαία κοινωνία.

Κατά την άφιξή τους στον Ελλαδικό χώρο τον 6^ο και 7^ο μ.Χ. αιώνα περίπου, επέλεξαν διάφορες περιοχές για να ζήσουν μόνιμα. Μία από αυτές ήταν και το χωριό μας αλλά και ολόκληρη η Λάκκα. Την ύπαρξη Σλάβων στην περιοχή μας μαρτυρούν κατ' αρχήν οι τάφοι που βρέθηκαν στην κοίτη του Ξηροπόταμου ανάμεσα στο Καστρί και στη Λελοβίτικη τοποθεσία Γκιμπαϊντάνι. Οι τάφοι αυτοί, είναι κιβωτιόσχημοι και ταυτοποιήθηκαν ότι είναι της Σλάβικης περιόδου και ανήκουν σε Σλάβους. Το δεύτερο σημαντικό στοιχείο είναι οι ονομασίες των τοποθεσιών. Τα τοπωνύμια. Τα τοπωνύμια αποτελούν αψευδείς μάρτυρες στην ιστορία ενός λαού. Είναι η ταυτότητά του αποτυπωμένη στην εδαφική του επικράτεια. Χαρακτηρίζουν, το πέρασμά του, την εγκατάστασή του, τη δημιουργία του σε έναν τόπο.

Στην περιοχή μας γενικότερα, και στο χωριό μας ειδικά, υπάρχουν αρκετά τέτοια τοπωνύμια. Και πρώτα πρώτα η λέξη Λάκκα που σημαίνει τόπος επίπεδος για καλλιέργεια. Η λέξη Ζηρός που σημαίνει λίμνη. Στην Αιτωλοακαρνανία την συναντάμε σαν Οζερό ενώ στη Λάρισα σαν Νεζερό. Η παλιά ονομασία του Θεσπρωτικού, Λέλοβο ή Λέλοβα. Αυτό καθ' εαυτό το παλιό όνομα του χωριού, Ποδογόρα, ποτ γορία σε, που σημαίνει στις υπώρειες του βουνού. Στη ρίζα του βουνού. Πιο συγκεκριμένα σημαίνει σημείο στο πόδι του βουνού. Άλλα τοπωνύμια στο χωριό με σλάβικη ρίζα ή προέλευση είναι: Κορύτα, Γκούρα, Φέριζα, Σιέκιζα, Φούρκιζα, Βάδιζα, Μεράτζα, Μπόϊδα.

Οι λόγοι που έκαναν τους Σλάβους να επιλέξουν το χωριό μας για εγκατάσταση ήταν, η οχυρωματική θέση που είχε το Καστρί, το καλό κλίμα με τους ήπιους χειμώνες, το γόνιμο έδαφος με τα καλά βοσκοτόπια της Τσερόπολης και τα πολλά

νερά. Ο επιμελητής αρχαιοτήτων Νικόλαος Παπαδόπουλος κάνοντας λόγο για αυτά λέει ότι το χωριό αυτό με τα πολλά νερά κατοικείται από τον 3^ο και 4^ο μ.Χ. αιώνα. Πράγματι, τα νερά της Ποδογόρας ήταν και είναι πολλά. Μέχρι τη δεκαετία του '80 μέσα στο χωριό και έξω από αυτό υπήρχαν είκοσι μικρές ή μεγάλες πηγές, με μεγαλύτερη αυτήν της Πριάλας που το 1971 σύμφωνα με τα στοιχεία του Ι.Γ.Μ.Ε. έδινε 1κ.μ. νερού το δευτερόλεπτο. Σήμερα η πηγή ή καλύτερα οι πηγές της Πριάλας είναι ο κύριος τροφοδότης του αρδευτικού Μπόιδας-Μαυρής και υδροδοτεί εφτά χωριά της Λάκκας. Σε κάποια σημεία της εντοπίστηκαν ευρήματα από προσεγγίσεις και προσδέσεις караβιών τα οποία έφταναν εκεί από το στενό του Καντζά, το δίολοκο του Κομμένου και τη λίμνη της Μαυρής. Για τα νερά του χωριού κάνουν λόγο και δύο συγγραφείς από το γειτονικό Θεσπρωτικό. Ο Νίκος Παπαβασιλείου και ο Οδυσσέας Μπέτσος λένε ότι όταν στέρευαν τα πηγάδια στα Λέλοβα, πολλοί κάτοικοι του χωριού πήγαιναν για νερό στις βρύσες της Ποδογόρας. Με τα νερά αυτά ποτίζονταν χωράφια και κινούνταν τέσσερις νερόμυλοι. Ο ένας με τα νερά της βρύσης Κουρεμάδι ή Κουραιμάδι (υπάρχει η τοποθεσία παλιόμυλος) και οι άλλοι τρεις, ο πατινός, ο μεσιανός και ο κορφινός μύλος που βρίσκονταν στη θέση Γιάκουλη(ι), με τα νερά του Κεφαλόβρυσου. Δύο από αυτούς ανήκαν στη μονή της Παναγίας στο Καστρί και ένας στη μονή Προφήτη Ηλία στα Ηλιοβούνια. Τα νερά αυτά του Κεφαλόβρυσου με ένα άριστα σχεδιασμένο αρδευτικό πότιζαν τη Λάκκα Νάτση, τη Γάκκουλη και τον μισό κάμπο της Τσερόπολης. Δεν γνωρίζουμε πότε ακριβώς έγινε το αρδευτικό αυτό. Από μαρτυρίες του πατέρα μου, το έφτιαξαν Γκέκηδες εργάτες. Ίσως ήταν οι ίδιοι Γκέκηδες που αποξήραναν το βάλτο στον Ρουμπά ανάμεσα στην Πέτρα και στο κάστρο των Ρωγών το 1911.

ΒΥΖΑΝΤΙΝΗ ΕΠΟΧΗ

Την περίοδο της Βυζαντινής αυτοκρατορίας το χωριό δεν έχει ιδιαίτερα έντονη παρουσία. Η ιστορική του διαδρομή στους βυζαντινούς χρόνους, ταυτισμένη με αυτήν της Λάκκας και αργότερα με του Δεσποτάτου της Ηπείρου, είναι συνυφασμένη με θρησκευτικά κυρίως μνημεία. Χτίσιμο εκκλησιών, μοναστηριών, αγιογραφήσεις ναών, αναστηλώσεις κάστρων κλπ. Ο αυτοκράτορας Ιουστινιανός σε μια προσπάθεια να αναχαιτίσει το κύμα επιδρομής Σλάβων, Ούννων και άλλων λαών έχτισε 14 κάστρα σε όλη την επικράτεια και πραγματοποίησε έργα συντήρησης σε πολλά άλλα. Έτσι, το 551 μ. Χ. επισκεύασε και αναστήλωσε το κάστρο στο Καστρί, προσθέτοντας σε μερικά σημεία εσωτερικό τείχος γιατί τη χρονιά εκείνη είχε υποστεί ζημιές από σεισμό. Το τείχος επισκεύασε πολύ αργότερα και ο Αλή Πασάς.

Την εποχή εκείνη- δεν γνωρίζουμε πότε ακριβώς – χτίστηκε ο παλαιοχριστιανικός ναός Αγίας Σοφίας στη θέση Κούρτια στο σημείο που είναι χτισμένη η σημερινή εκκλησία. Ο μητροπολίτης Σεραφείμ Ξενόπουλος στο έργο

του “ Δοκίμιον Ιστορικών περί Άρτης και Πρεβέζης” την αναφέρει ως εκκλησία με πολλά και ωραία ψηφιδωτά και ότι ήταν καλύτερη από την Παρηγορίτισσα της Άρτας. Εκεί κατοικούσε ένας καλόγηρος, οι απόγονοι του οποίου είναι ιδιοκτήτες σήμερα της εκκλησίας και φέρουν το επώνυμο Καλόγηρος. Πολύ κοντά της υπήρχαν αρχαία τείχη τα οποία κατέστρεψαν σε επιδρομή οι Βούλγαροι στα πρωτοβυζαντινά χρόνια. Εκκλησία με ρωμαϊκό ψηφιδωτό δάπεδο ήταν και η παλιά Ανάληψη στην περιοχή της βρύσης Κουραϊμάδι. Αργότερα, το 1025 χτίστηκε η Αγία Παρασκευή που ο Ξενόπουλος την ονομάζει Ρωμαία Παρασκευή, ενώ άλλοι ιστορικοί αργότερα την ονόμαζαν Κασιωπαία Παρασκευή. Το 1045 ή το 1095 χτίστηκε ο πρώτος ναός στο Καστρί, αφιερωμένος στην Κοίμηση της Θεοτόκου και το 1229 ή σύμφωνα με άλλη πηγή το 1449 ανοικοδομήθηκε η μονή Προδρόμου Ιωάννη στη Ρωμιά. Μετά την τέταρτη Σταυροφορία το 1204 διαλύθηκε η Βυζαντινή αυτοκρατορία και ένα χρόνο αργότερα το 1205 ο Μιχαήλ Α΄ ο Κομνηνός ίδρυσε το Δεσποτάτο της Ηπείρου, στο οποίο ανήκε και η Λάκκα, με έδρα την Άρτα όπου η αυτοκρατορία των Κομνηνών κυβέρνησε μέχρι το 1318.

Από τότε και για τριάντα χρόνια η Ήπειρος και μαζί με αυτήν η Λάκκα και η Ποδογόρα πέρασαν διαδοχικά στην επιρροή Ιταλών, Σέρβων και Αλβανών. Ιστορικοί αναφέρουν ότι ο αγώνας για την επικράτηση στη Λάκκα ήταν έντονος και γινόταν για την εκμετάλλευση των πολύ καλών δημητριακών της. Ειδικά των χωριών Λέλοβα και Ποδογόρας για τα οποία ο Οδυσσέας Μπέτσος αναφερόμενος στο θέμα αυτό λέει ότι οι <<.....οι γεωργοί των δύο αυτών χωριών σπανίως επείνων...>>. Το 1416 ηγεμόνας της περιοχής έγινε ο ιταλικής καταγωγής Κάρολος Α΄ Τόκος που χάρισε πολλά κτήματα σε μοναστήρια.

Δεν είναι ιστορικά εξακριβωμένο πότε πέρασε η περιοχή στα χέρια των Τούρκων. Το 1431 έπεσαν τα Γιάννενα και το 1449 η Άρτα. Στο διάστημα από το 1430 μέχρι το 1450 πέρασε όλη η Ήπειρος στην τουρκική κυριαρχία και μάλιστα χωρίς αντίσταση. Τότε, πολλοί κάτοικοι των χωριών για να προφυλαχθούν ανέβηκαν στα ψηλώματα και έζησαν εκεί ως βοσκοί. Οι κάτοικοι της Ποδογόρας κατέφυγαν στο Κακούρι όπου έφτιαξαν οικισμό ή χρησιμοποίησαν παλιό αρχαίο οικισμό, στη θέση Παλιοχώρι. Ίσως την εποχή εκείνη φτιάχτηκε και η Σκάλα που οδηγεί στο βουνό. Ο Ξενόπουλος αναφερόμενος στην Ποδογόρα γράφει: <<...άνωθεν του χωρίου τούτου υπάρχουνι λόφοι ,ων τον μεν ονομάζουσι Μαρούτσι τον δε Κακούρι, εις ον αναβαίνουσι δια λιθοκτίστου υψηλής κλίμακος...>>. Τα οικιστικά κατάλοιπα στο Παλιοχώρι Κακουρίου που δεν ερευνήθηκαν από την αρχαιολογική υπηρεσία, είναι πιθανόν να ανήκουν σε αρχαίο οικισμό. Στο συμπέρασμα αυτό οδηγούμαστε από το γεγονός ότι σε όλη την κορυφογραμμή από το Καστρί μέχρι την Ολύτσικα υπάρχουν διάσπαρτοι αρχαίοι ορεινοί οικισμοί. Λίγο πιο πάνω από το Κακούρι έχουμε το οχυρό στη θέση Πηγαδούλι και ακόμα πιο πάνω υπάρχουν οικισμοί στα Χίλια Σπίτια στο επάνω Κεράσοβο, στη Βούλιστα, στο Κουκλέσι, στη Μουσιωτίτσα και στις Βαργιάδες.

ΠΕΡΙΟΔΟΣ ΤΟΥΡΚΟΚΡΑΤΙΑΣ

Το 1479 είχαμε την πρώτη σύρραξη μεταξύ Ελλήνων και Τούρκων στην περιοχή. Την εποχή εκείνη ο τοπάρχης της Λάκκας και οπλαρχηγός Βόνιτσας και Λούρου Θόδωρος Μπούας – Γρίβας είχε έδρα το Καστρί από το οποίο εκδιώχθηκε από τους Τούρκους το 1480 ύστερα από σύγκρουση που είχε μαζί τους. Μετά το αποτυχημένο κίνημα του Διονύσιου Φιλόσοφου στα Γιάννενα το 1611 οι Τούρκοι πήραν σκληρά μέτρα. Ένα από αυτά ήταν το παιδομάζωμα που έγινε το 1622. Τα παιδιά όλης της Λάκκας σύμφωνα με τον ιστορικό Κωνσταντίνο Βακαλόπουλο συγκεντρώθηκαν στην Ποδογόρα. Για το παιδομάζωμα κάνει λόγο και ο μητροπολίτης Σεραφείμ Ξενόπουλος. <<Ποδογόρα ή Παιδαγορά. Το χωρίον τούτο ούτως επωνομάσθη, ίσως εκ της εν αυτώ γινομένης αθροίσεως εκ πάντων των χωρίων της Ηπείρου... παιδομαζώματος>>. Ακολούθησε το 1635 ένας γενικός εξισλαμισμός από τον οποίο η Ποδογόρα δεν εξαιρέθηκε και δύο χρόνια αργότερα το 1637 η πανούκλα που έπεσε σε όλη τη Λάκκα αφάνισε τον πληθυσμό της.

Γύρω στο 1650 άρχισε να συγκροτείται η Σουλιώτικη Συμπολιτεία. Από τους πρώτους που ανέβηκαν στο Σούλι ήταν οι Δρακαίοι, οι Δαγκλαίοι, οι Μποτσαραίοι και οι Ζερβαίοι για τους οποίους λέγεται ότι ήταν από το Ζερβό. Μία φάρα όχι και τόσο γνωστή ήταν οι Βασιάτες. Δεν γνωρίζουμε αν ήταν από το χωριό μας και τροποποιώντας το επίθετο από Βάσσιος το έκαναν Βασιάτες ή αν κατέβηκαν από το Σούλι και από Βασιάτες έγιναν Βάσσιος και αργότερα Βάσσης. Γύρω από το Σούλι σχηματίστηκε και η Παρασουλιώτικη κοινότητα στην αρχή από 66 χωριά και αργότερα από 70. Τα χωριά αυτά ακολουθούσαν τον τρόπο ζωής, τα ήθη και έθιμα των Σουλιωτών και ασφάλιζαν στο Σούλι τα γυναικόπαιδα και τα κοπάδια τους. Τα περισσότερα χωριά της Λάκκας ανήκαν σ' αυτήν την κοινότητα, ενώ το δικό μας εντάσσονταν εκ περιτροπής. Άλλοτε ανήκε σ' αυτήν και άλλοτε όχι. Την εποχή εκείνη το χωριό, μας μαζί με τα άλλα χωριά της Λάκκας, πλούσια καθώς ήταν σε σιτάρια και καλαμπόκια, ήταν από τους κύριους προμηθευτές τροφίμων του Σουλίου. Όλα τα παρασουλιώτικα χωριά είχαν υποχρέωση να προμηθεύουν τρόφιμα τους Σουλιώτες, να πολεμούν κοντά σ' αυτούς και να φυλάνε τα στενά περάσματα και τις διαβάσεις. Για το λόγο αυτόν είχαν ιδρύσει ειδικό αρματολικό σώμα με την έγκριση του Σουλτάνου. Το σώμα αυτό καταργήθηκε το 1792 από τον Αλή Πασά.

Από τον Φεβρουάριο του 1821 οι κάτοικοι του χωριού πολεμούσαν μαζί με άλλους Λακκιώτες στο πλευρό των Σουλιωτών στα Γιάννενα εναντίον των σουλτανικών στρατευμάτων που πολιορκούσαν τον Αλή Πασά. Η ενέργειά τους αυτή εντάσσονταν σε σχέδιο της Φιλικής Εταιρείας. Μετά τη δολοφονία του Αλή τον Ιανουάριο του 1822 και την πτώση των Ιωαννίνων στο σουλτάνο, ο Χουρσίτ Πασάς στράφηκε προς το Σούλι. Ύστερα από μια αποτυχημένη προσπάθεια να το κυριεύσει, επιχείρησε να φτάσει σ' αυτό από την περιοχή της Φιλιππιάδας.

Στις 14 Μαρτίου 1822 πέρασε τις πρόχειρες ξύλινες γέφυρες ,τις λισιές, του ποταμού Λούρου που τη φύλαξή τους είχαν αναλάβει ο Νικόλαος Τζαβέλας και ο Νότης Μπότσαρης με λίγα άτομα. Αυτοί, ύστερα από 12ωρη μάχη που έδωσαν στα υψώματα της Ρωμιάς , στον Αη Γιάννη και στους λόφους της Τσερόπολης, υποχώρησαν αλλά έδωσαν τον χρόνο στους κατοίκους της Ποδογώρας και των άλλων χωριών της Λάκκας να φύγουν με τις οικογένειές και τα υπάρχοντά τους και να ανεβούν στο Σούλι. Αργότερα και λίγο πριν την μάχη του Πέτα ο Μαυροκορδάτος έστειλε τον Μάρκο Μπότσαρη με 1200 άντρες να βοηθήσει τους Σουλιώτες. Πριν ξεκινήσει αυτός, οι κάτοικοι της Λάκκας του έστειλαν μία επιστολή που του έλεγαν να προτιμήσει τη διαδρομή, Πέτα, Ρωμιά, Τσερόπολη , Πριάλα, Καστρί ,Λέλοβα,Κρασιά και μέσω Ζερμής να φτάσει στο Σούλι. Ο δρόμος αυτός ήταν πιο σύντομος και πιο ασφαλής. Αυτός όμως προτίμησε το δρόμο από τη γέφυρα της Πλάκας όπου στις 29 Ιουνίου έπαθε πανωλεθρία και τραυματίστηκε ο ίδιος.

Όταν όμως επέστρεψαν οι κάτοικοι της Λάκκας στα χωριά τους, τον Σεπτέμβριο του 1822 βρήκαν άλλο καθεστώς δουλείας. Τα κτήματά τους περιήλθαν στο Τούρκικο δημόσιο. Τα τέσσερα μεγαλύτερα χωριά της Λάκκας , Λέλοβα, Ποδογόρα, Παπαδάτες και Νικολίτσι έγιναν τότε ιμλιάκια. Στα ιμλιάκια οι καλλιεργητές είχαν τη νομή και την επικαρπία των κτημάτων ενώ αυτά δεν τους ανήκαν. Τα χωριά αυτά, αργότερα τους επετράπη να έχουν δύο προεστούς (μουχτάρηδες).

Έτσι τα κτήματα των χωριών αυτών δεν πέρασαν από τους Τούρκους στον μεγαλοτσιφλικά Ζωγράφο και στον γαμπρό του Καραπάνο. Όμως το 1878 το τουρκικό κράτος πούλησε παράνομα τα κτήματά τους προκειμένου να εξοικονομήσει χρήματα για τον Ρωσοτουρκικό πόλεμο. Πλειοδότης και νέος ιδιοκτήτης ο Γεώργιος Ζαρίφης έμπορος από την Κωνσταντινούπολη. Οι κάτοικοί τους μαζί με αυτούς της Φιλιπιάδας και του Ελευθεροχωρίου ξεκίνησαν αμέσως δικαστικούς αγώνες. Δεν γνωρίζουμε αν δικαιώθηκαν ή αν εξαγόρασαν τα κτήματά τους. Για το σκοπό αυτό πήγαν στην Κωνσταντινούπολη, ο Μιχάλης και ο Μιλτιάδης Λογοθέτης, ο Κων/νος Τσεκούρας και ο Αναγνώστης Γιάννος ενώ επίτροπος της Ποδογώρας ήταν ο Χρήστος Παπαγεωργίου.

Το έτος 1835 έπεσε χολέρα μόνο στην Ποδογόρα και ο πληθυσμός της αποδεκατίστηκε. Προφορικές παραδόσεις λένε ότι η χολέρα έπεσε στον οικισμό Παλιοχώρι στο Κακούρι ,από την οποία επέζησε μόνο μία οικογένεια. Οι κάτοικοι του χωριού, για να αντιμετωπίσουν το κακό, πήγαν στη Θεσσαλία και έφεραν την κάρα του Αγίου Βησσαρίωνα για βοήθεια. Την εποχή εκείνη χιζόταν η κεντρική εκκλησία της Φιλιπιάδας η οποία αφιερώθηκε στον Άγιο Βησσαρίωνα ενώ αρχικά ήταν αφιερωμένη σε άλλον Άγιο. Ένας κάτοικος του χωριού, που δεν είναι γνωστό το όνομά του, δώρισε ένα κτήμα στον Άγιο Βησσαρίωνα. Πολλά χρόνια αργότερα,

πρόσφατα, το κτήμα αυτό περιήλθε στην εκκλησία μας. Ήταν το κτήμα λιοτόπι που σήμερα βρίσκεται το κοιμητήριο του χωριού.

Στον πόλεμο του 1897, οι κάτοικοι του χωριού, όπως και των άλλων χωριών της Λάκκας, αρχικά, έδιωξαν όλους τους Τούρκους από την περιοχή. Ήταν Απρίλιος του 1897. Τον Σεπτέμβριο όμως ο Ελληνικός στρατός υπέστη ατιμωτική ήττα και τότε τουρκικό τάγμα υπό τον Κανίμπεη στρατοπέδευσε μέσα στην Ποδογόρα. Από εδώ ο Κανίμπεης έστειλε Τούρκους στρατιώτες σε όλα τα χωριά όπου συνέλαβαν ομήρους, άρπαξαν ό,τι μπορούσαν και έβαλαν φωτιά σε σπίτια και αποθήκες. Τότε έκαψαν και το κοτσέκι στην Αγία Τριάδα και αυτό των Παππαδατών.

Το χωριό ελευθερώθηκε στις 13 Οκτωβρίου 1912 όταν εμφανίστηκε σ' αυτό τμήμα έφιππων στρατιωτών με προορισμό τα Λέλοβα. Είχε προηγηθεί η απελευθέρωση της Φιλιππιάδας έπειτα από την κατάληψη των Πέντε Πηγαδίων από τους Ανωγειάτες. Κατά την αποχώρησή τους οι Τούρκοι απέφυγαν να περάσουν μέσα από τα χωριά της Λάκκας από το φόβο μην αφανιστούν. Όμως στις 22 Οκτωβρίου επανήλθαν από την περιοχή των Δερβιζιάνων με σκοπό να καταλάβουν τις Παπαδάτες, το Ριζοβούνι και το Θεσπρωτικό. Έγκαιρα όμως οι χωριανοί μας και οι κάτοικοι των άλλων χωριών έπιασαν τα υψώματα τους απέκρουσαν και απέτρεψαν την είσοδό τους στη Λάκκα. Λέγεται ότι την απελευθέρωση των Ιωαννίνων στις 21 Φεβρουαρίου 1913 την έμαθαν πρώτοι οι κάτοικοι του χωριού μας, οποίοι χτύπησαν αμέσως τις καμπάνες και διέδωσαν το χαρμόσυνο νέο και στα άλλα χωριά.

Οι αγώνες όμως των κατοίκων του χωριού δεν σταμάτησαν εκεί. Η Λάκκα στο αμέσως επόμενο διάστημα έγινε κέντρο δραστηριότητας του Μεικτού Ηπειρωτικού Αποσπάσματος που αριθμούσε 3.500 εθελοντές και ήταν έτοιμο να αναχωρήσει για τη Βόρεια Ήπειρο να πάρει μέρος στον Βορειοηπειρωτικό αγώνα του 1912-1914. Το χωριό μας στον αγώνα αυτό ανέδειξε δύο σπουδαίους οπλαρχηγούς που συγκρότησαν εθελοντικά τάγματα με πάνω από 200 στρατιώτες το καθένα. Ο ένας ήταν ο Νικόλαος Σουλιώτης που πήρε μέρος στις μάχες στην Αρέζα, στη Χάτοβα και στην απελευθέρωση της Πρεμετής, και ο άλλος ήταν ο ηγούμενος της μονής Προφήτη Ηλία Ιωακείμ Νάκιος ή Παπα Γιάννης. Η συμβολή και των δύο στην έκβαση του αγώνα ήταν καθοριστική.

Στη συνέχεια οι Ποδογορίτες ή Ριζοβουνιώτες πήραν μέρος στον πρώτο παγκόσμιο πόλεμο, στη Μικρασιατική εκστρατεία και στην Εθνική Αντίσταση.

Και, ενώ το χωριό είχε ελευθερωθεί από το 1912 τα κτήματά του δεν του είχαν ακόμα αποδοθεί. Τελευταίος ενοικιαστής αυτών ήταν ο Κωνσταντίνος Νίκας από τα Γιάννενα. Όμως το 1917 οι κάτοικοι του χωριού αντέδρασαν, και δεν πλήρωσαν το ενοικιαστήριο. Ήταν η δεύτερη φορά που αντιδρούσαν γιατί και το έτος 1898

αρνήθηκαν να παραδώσουν το γεώμορο (μίσθωμα) στον ενοικιαστή Κωνσταντίνο Τόλια, και το απέδωσαν στις εκκλησίες τον Άγιο Νικόλαο και την Αγία Παρασκευή.

ΟΙ ΠΕΡΙΗΓΗΤΕΣ ΣΤΗ ΛΑΚΚΑ

Ξένοι και Έλληνες περιηγητές δεν επισκέφτηκαν το χωριό μας . Και αυτό γιατί αυτό βρισκόταν λίγο έξω από τις κύριες διαδρομές της εποχής εκείνης. Μέχρι το 1893 ο κύριος οδικός άξονας Πρέβεζας –Ιωαννίνων ήταν: Πρέβεζα-Λούρος –Κατζάς – Κομμένο- Φούρκιζα- Σκαλί- Πριάλα- Τσερόπολη – γέφυρα Παντάνασσας – Αμμότοπος. Αυτή τη διαδρομή ακολούθησε ο Γάλλος Πουκεβίλ το 1813 κατεβαίνοντας από τα Γιάννενα. Ο Πουκεβίλ περνώντας τη γέφυρα της Πάσαινας έφτασε στο Ζηρό . Εκεί ,λέει, κινδυνεύεις από τα άγρια θηρία και τους ληστές. Για την ύπαρξη ληστών στην περιοχή κάνει λόγο και ο μητροπολίτης Ξενόπουλος αναφερόμενος στη Ρωμιά..... <<Υπήρχε χωρίον Ρωμιά, το οποίον κατεστράφη υπό ληστών>> .Μια προφορική μαρτυρία σχετική με την ύπαρξη ληστών στην ευρύτερη περιοχή-όπως μου τη μετέφερε ο σεβαστός παπά-Αντρέας Μότσιος- λέει ότι οι Μοτσαίοι αντιμετώπισαν ληστές στα υψώματα μεταξύ Καστριού και Μουλιάς και γλύτωσαν έτσι το χωριό που κινδύνευαν από αυτούς. Οι χωριανοί σε ανταπόδοση αυτού τους έδωσαν τα κτήματα στη θέση Παρίσι. Ο Πουκεβίλ στη συνέχεια είδε το Κεφαλόβρυσο, τους τρεις μύλους και μέσα από τον κάμπο όπου είδε ανάχωμα ,αγωγό νερού, έφτασε στην Πριάλα. Από κει πέρασε κάτω από το Καστρί, και από την Μπόιδα, αφού άφησε δεξιά την Ποντγόριανη κατέληξε στα Λέλοβα. Μια άλλη διαδρομή ήταν Καντζάς-Τύρια- Λέλοβα- Δερβίζιανα – Γιάννενα. Αυτήν ακολούθησε ο Άγγλος Λήκ τον Ιούνιο και τον Ιούλιο του 1805. Έμεινε και αυτός στα Λέλοβα ένα βράδυ. Εκείνος ο περιηγητής όμως που πέρασε μέσα από το χωριό ήταν ο Άγγλος Ληρ που ήταν πολύ καλός ζωγράφος. Και αυτός πήγε από την Παντάνασσα στο Ζηρό το 1849. Ζωγράφισε τη λίμνη παρατηρώντας την από τις δύο άκρες της. Στη συνέχεια διέσχισε την Ποδογόρα και έφτασε στα Λέλοβα. Από εκεί παρατηρώντας ζωγράφισε την οροσειρά της Ποδογόρας. Στα Λέλοβα, και οι τρεις περιηγητές έμειναν στο σπίτι του Παπανικόλα.

ΕΚΚΛΗΣΙΕΣ ΚΑΙ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ

Από τα στοιχεία που έχουμε για τις εκκλησίες του χωριού μας ,οδηγούμαστε στο συμπέρασμα ότι πρώτη χτίστηκε η Αγία Σοφία που ήταν παλαιοχριστιανικός ναός.

Η Αγία Παρασκευή χτίστηκε το 1025 και το 1038 έγινε μονή. Κήκε το 1822. Το 1838 έγινε μετόχι της Παναγίας του Καστριού. Ανακαινίστηκε το 1856 από τον ηγούμενο Λεόντιο. Ο ναός της Παναγίας στο Καστρί χτίστηκε το 1045 ή το 1095 επεκτάθηκε και αγιογραφήθηκε το 1670. Μονή με πλούσιο έργο. Χρηματοδότησε σχολεία, 10.000 γρόσια έδωσε σε σχολεία της Λάκκας το 1872, έχτισε γεφύρια, εκκλησίες ,κοτσέκια , ενώ το κοινωφελές έργο της ήταν τεράστιο. Έπαψε να λειτουργεί σαν μονή το 1927. Το 1848 χτίστηκε ο παλιός Αϊ Νικόλας και το 1869 ο καινούριος. Το 1880 ο Αη

Γιάννης ,το 1881 η σημερινή Αγία Σοφία και η Ελεούσα και το 1884 ο Προφήτης Ηλίας. Και οι τέσσερις αυτές εκκλησίες είναι ιδιωτικές. Τον 19 αιώνα χτίστηκε η Αγία Μαρίνα και η Αγία Παρασκευή στον Μαχαλά. Νεότερες εκκλησίες είναι ο Άγιος Ευστάθιος το 1998 και η Ανάληψη. Δεν υπάρχουν στοιχεία για την παλιά Ανάληψη που βρισκονταν κοντά στη βρύση Κουραιϊμάδι.

Όσον αφορά το σχολείο , δεν γνωρίζουμε πότε λειτούργησε για πρώτη φορά. Το 1872 είχε αλληλοδιδασκτικό σχολείο με 118 μαθητές και μισθό δασκάλου 3.000 γρόσια. Το 1915 το σχολείο αρένων λειτούργησε σε κτίριο στην αυλή της εκκλησίας με 60 μαθητές και το θηλέων στο σπίτι του Β. Δόση με 45 μαθήτριες. Το ισόγειο του παλιού πέτρινου σχολείου χτίστηκε το 1916 και ο επάνω όροφος το 1925. Γκρεμίστηκε στις αρχές της δεκαετίας του '60 , διαμορφώθηκε ο αύλειος χώρος και χτίστηκε το νέο διδακτήριο στο οποίο λειτούργησε το σχολείο μέχρι το 2014. Πρώτοι δάσκαλοι του χωριού ο Παπανικολάου Ευάγγελος ιερέας Παππα Βαγγέλης, ήταν παπαδάσκαλος, ο Γεώργιος Μπαζάτης (αμφίβολο αν ήταν από το Ριζοβούνι), ο μετέπειτα ηγούμενος στη μονή Προφήτη Ηλία Παππα-Γιάννης που ήταν και αυτός, παπαδάσκαλος , ο Νικόλαος Δημητριάδης, ο Παπανικολάου Νικόλαος του Ευθυμίου, και ο Χριστοδούλου Ευθύμιος . Στο δημοτικό σχολείο Κρανιάς αναφέρεται δάσκαλος από την Ποδογόρα το 1907 χωρίς ονοματεπώνυμο αλλά με τον χαρακτηρισμό << στραβοκέφαλος>>. Όλοι αυτοί από τις αρχές του 1900.

ΔΗΜΟΓΡΑΦΙΚΗ ΚΑΙ ΔΙΟΙΚΗΤΙΚΗ ΕΞΕΛΙΞΗ ΤΟΥ ΧΩΡΙΟΥ

Το Ριζοβούνι ή Ποδογόρα είχε ανέκαθεν σχεδόν σταθερό πληθυσμό. Το 1854 σύμφωνα με τον Αραβαντινό είχε 68 οικογένειες, το 1877, 120 και το 1884 είχε 118.

Στην πρώτη απογραφή το 1913 ο πληθυσμός του ήταν 833 κάτοικοι και το 1920 863. Τον μεγαλύτερο πληθυσμό είχε το χωριό το έτος 1961 . Είχε 1386 κατοίκους. Τότε όμως ξεκίνησε η εσωτερική και εξωτερική μετανάστευση και ο πληθυσμός άρχισε να μειώνεται .Έτσι το χωριό το 1971 είχε 1009 κατοίκους ,το 1981 981, το 1991 845, το 2001 742 και το 2011 748.

Διοικητικά το χωριό από το 1912 ανήκει στον νομό Πρεβέζης. Μέχρι τότε ανήκε στον νομό Άρτας.

Αναγνωρίστηκε σαν κοινότητα το 1919 μαζί με το Γαλατά και το Ζερβό. Τότε του αποδόθηκαν και τα κτήματά του. Στις 13/11/1927 με το ΦΕΚ 76/5/2/1927 μετωνομάστηκε από Ποδογόρα σε Ριζοβούνι. Με τον νόμο 4019/1929 αποσπάστηκαν τα χωριά Γαλατάς και Ζερβό τα οποία αποτέλεσαν μαζί ξεχωριστή κοινότητα. Το 1982 αναγνωρίστηκε ως οικισμός η Τσερόπολη.

Σαν κοινότητα το Ριζοβούνι ήταν ανέκαθεν μία από τις μεγαλύτερες και πιο ζωντανές κοινότητες του νομού. Το 1998 με τον νόμο Καποδίστριας ενώθηκε με τα άλλα χωριά της Λάκκας στο δήμο Θεσπρωτικού. Από το 2010 με το νομοσχέδιο Καλλικράτης αποτελεί δημοτικό διαμέρισμα του δήμου Ζηρού με έδρα τη Φιλιπιάδα.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ:

ΒΑΚΑΛΟΠΟΥΛΟΣ ΑΠΟΣΤΟΛΟΣ: Ιστορία του Ελληνισμού 1204-1831.Θες/νίκη 1961.

ΒΑΚΑΛΟΠΟΥΛΟΣ ΚΩΝ/ΝΟΣ : Ιστορία του βόρειου Ελληνισμού. Ήπειρος. Θες/νίκη 1992.

Γ.Α.Κ. (Γενικά αρχεία του κράτους). Τμήμα Αθηνών.

ΓΕΩΡΓΙΟΥ ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΣ: Φιλιππιάς και Πέριξ. Φιλιππιάδα 2010.

Ιστορία του Ελληνικού Στρατού 1821-1997.

ΚΩΝΣΤΑΝΤΑΚΗ ΑΘΗΝΑ: Στενωποί και διαβάσεις στην Κάτω Λάκκα Σουλίου. Εισήγηση σε επιστημονικό συμπόσιο 28-29/7/2012.

ΜΠΕΤΣΙΟΣ ΟΔΥΣΣΕΑΣ: Λέλοβα (Το σημερινόν Θεσπρωτικόν) και η κάτω ΛΑΚΚΑ ΣΟΥΛΙ. Πρέβεζα 1975.

ΜΠΕΤΣΙΟΣ ΟΔΥΣΣΕΑΣ:ΛΕΛΟΒΑ (Το σημερινόν Θεσπρωτικόν) και η κάτω ΛΑΚΚΑ ΣΟΥΛΙ. Τόμος Β.ΑΘΗΝΑΙ 1978.

ΞΕΝΟΠΟΥΛΟΣ ΣΕΡΑΦΕΙΜ: Δοκίμιον περί Άρτης και Πρεβέζης Αθήναι 1884.

ΠΑΠΑΒΑΣΙΛΕΪΟΥ ΝΙΚΟΣ: Μνήμες από τα παραδοσιακά Λέλοβα (σημερινό Θεσπρωτικό) περιόδου 1920-1940.Πρώτο βραβείο Ακαδημίας Αθηνών. Θεσπρωτικό 1995.

ΡΟΥΚΕΒΙΛΛΕ FRANÇOIS: Ταξίδια στην Ελλάδα. Τα Ηπειρωτικά.

ΣΤΡΑΤΗΣ ΑΘΑΝΑΣΙΟΣ: Ντάρα Λάκκας Σουλίου. Αθήνα 2008.

ΤΑΣΟΥΛΑΣ ΓΕΩΡΓΙΟΣ: Από την ιστορία της Κρανιάς. Άρτα 2010.

ΤΖΟΥΛΙΑ ΘΕΟΔΩΡΑΚΗ- ΠΑΤΣΗ:<< Όσον αφορά στον τόπο : Λάκκα Σουλίου(Θεσπρωτικού)>>. Αθήνα 2016.